

سیاست‌های مداخله‌ای اولویت دار برای باروری پایین: ضرورت‌ها و نیازها

ارائه دهنده: احمد دراهکی

تابستان ۱۴۰۲

استادیار جمعیت‌شناسی دانشگاه علامه طباطبائی

چرا باروری پایین یک مسئله اساسی برای کشورها است؟

2021

WORLD POPULATION

DATA SHEET

Special Focus on Global Fertility

7.8 BILLION
WORLD
POPULATION

14%
% OF ALL BIRTHS GLOBALLY
TO MOTHERS AGES 35+

2.3 BIRTHS
GLOBAL TOTAL
FERTILITY RATE

Northern Europe

	Population (millions) mid-2021	Births per 1,000 Population	Deaths per 1,000 Population	Rate of Natural Increase (%)	Net Migration Rate	Population (millions)		Infant Mortality Rate ^a	Total Fertility Rate ^b		P to
						mid-2035	mid-2050		1990	2020 ^c	
EUROPE	744	9	12	-0.3	2	742	731	4	1.7	1.5	
European Union	445	9	12	-0.3	2	447	442	3	1.6	1.5	
Northern Europe	106	10	10	0.0	3	111	115	3	1.9	1.6	
Channel Islands	0.2	10	8	0.2	6	0.2	0.2	5.8	1.5	1.5	
Denmark	5.8	10	9	0.1	2	6.1	6.3	3.2	1.7	1.7	
Estonia	1.3	10	12	-0.2	3	1.3	1.1	1.4	1.9	1.6	
Finland	5.5	8	10	-0.1	3	5.6	5.4	1.8	1.8	1.4	
Iceland	0.4	12	6	0.6	6	0.4	0.4	1.7	2.3	1.7	
Ireland	5.0	11	6	0.5	6	5.6	6.1	2.7	2.2	1.6	
Latvia	1.9	9	16	-0.7	-2	1.6	1.4	3.4	2.0	1.5	
Lithuania	2.8	9	16	-0.7	7	2.5	2.1	2.8	2.0	1.4	
Norway	5.4	10	8	0.2	2	5.8	6.0	1.7	1.9	1.5	
Sweden	10.4	11	9	0.1	3	11.0	11.7	2.4	2.0	1.7	
United Kingdom	67.5	10	10	0.0	3	70.9	73.9	4.0	1.8	1.6	

15.50 x 7.08 in

Western Europe

	Population (millions) mid-2021	Births per 1,000 Population	Deaths per 1,000 Population	Rate of Natural Increase (%)	Net Migration Rate	Population (millions)		Infant Mortality Rate ^a	Total Fertility Rate ^b	
						mid-2035	mid-2050		1990	2020 ^c
EUROPE	744	9	12	-0.3	2	742	731	4	1.7	1.5
European Union	445	9	12	-0.3	2	447	442	3	1.6	1.5
Western Europe	196	10	11	-0.1	2	202	205	2	1.5	1.6
Austria	8.9	9	10	-0.1	4	9.3	9.6	3.1	1.5	1.4
Belgium	11.5	10	11	-0.1	4	12.1	12.5	3.7	1.6	1.6
France	65.3	11	10	0.1	2	67.9	69.1	3.4	1.8	1.8
Germany	83.1	9	12	-0.3	3	83.9	83.2	3.1	1.3	1.5
Liechtenstein	0.04	9	7	0.2	7	0.04	0.04	3.7	—	1.5
Luxembourg	0.6	10	7	0.3	12	0.7	0.8	4.5	1.6	1.4
Monaco	0.04	7	7	0.0	1	0.04	0.04	—	1.1	1.5
Netherlands	17.5	10	10	0.0	4	18.8	19.5	3.6	1.6	1.6
Switzerland	8.7	10	9	0.1	7	9.7	10.4	3.3	1.5	1.5

Eastern Europe

	Population (millions) mid-2021	Births per 1,000 Population	Deaths per 1,000 Population	Rate of Natural Increase (%)	Net Migration Rate	Population (millions)		Infant Mortality Rate ^a	Total Fertility Rate ^b	
						mid-2035	mid-2050		1990	2020 ^c
EUROPE	744	9	12	-0.3	2	742	731	4	1.7	1.5
European Union	445	9	12	-0.3	2	447	442	3	1.6	1.5
Eastern Europe	290	9	15	-0.5	1	278	266	5	1.8	1.4
Belarus	9.3	9	13	-0.4	1	9.3	9.3	2.5	1.9	1.4
Bulgaria	6.9	9	18	-1.0	4	6.3	5.8	5.1	1.8	1.6
Czechia	10.7	10	12	-0.2	3	10.8	10.8	2.3	1.9	1.7
Hungary	9.7	9	14	-0.5	1	9.5	9.2	3.4	1.8	1.6
Moldova	3.5	9	10	-0.1	-0	3.3	2.9	9	2.4	1.2
Poland	38.2	9	13	-0.4	0	37.0	35.1	3.6	2.0	1.3
Romania	19.2	8	13	-0.5	1	17.8	16.2	6.1	1.9	1.3
Russia	145.8	10	15	-0.6	2	142.4	140.4	4.5	1.9	1.5
Slovakia	5.5	10	11	0.0	1	5.4	5.1	5.1	2.0	1.6
Ukraine	41.4	7	15	-0.8	0	36.3	30.7	6.7	1.2	1.1

Southern Europe

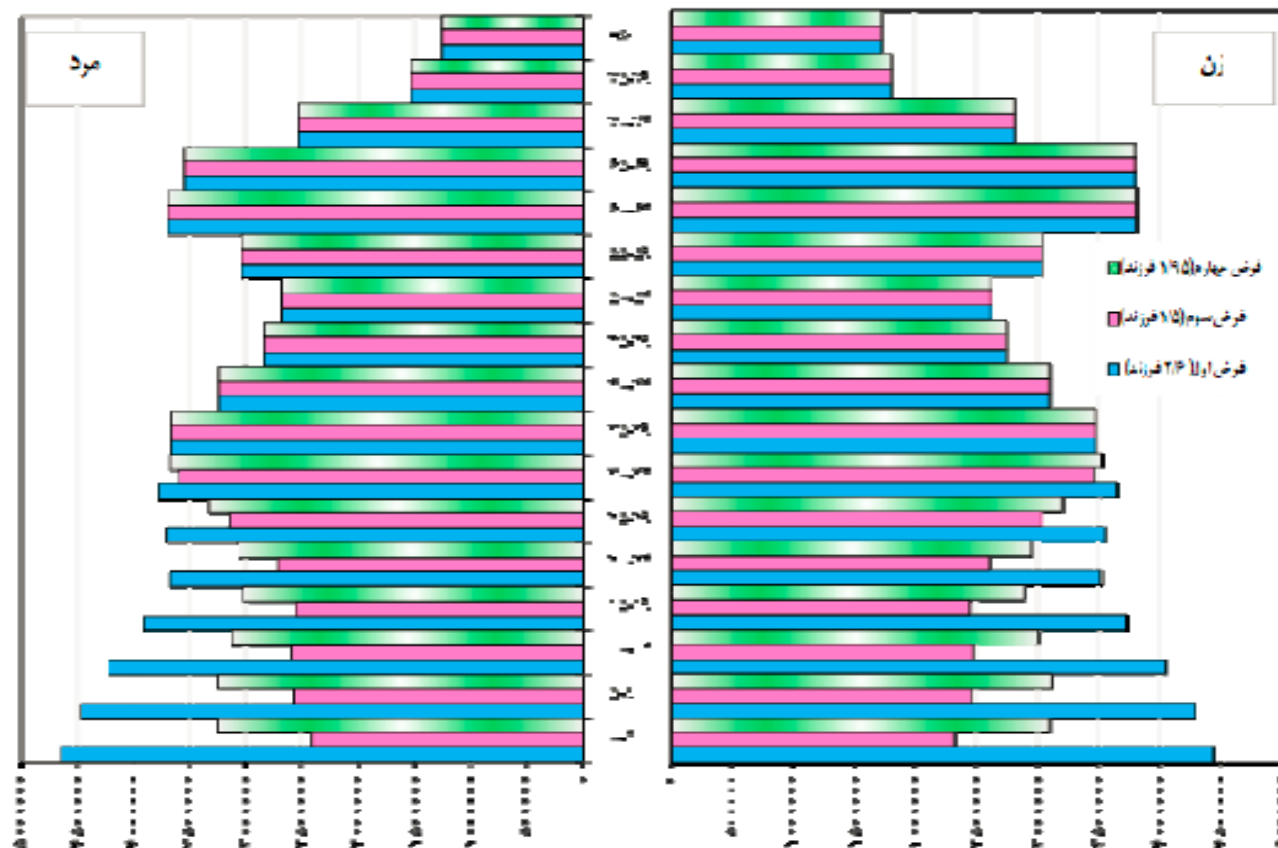
	Population (millions) mid-2021	Births per 1,000 Population	Deaths per 1,000 Population	Rate of Natural Increase (%)	Net Migration Rate	Population (millions)		Infant Mortality Rate ^a	Total Fertility Rate ^b	
						mid-2035	mid-2050		1990	2020 ^c
EUROPE	744	9	12	-0.3	2	742	721	4	1.7	1.5
European Union	445	9	12	-0.3	2	447	442	3	1.6	1.5
Southern Europe	152	7	12	-0.5	2	150	145	3	1.5	1.3
Albania	2.8	10	10	0.0	0	2.7	2.3	10.3	3.0	1.3
Andorra	0.08	7	5	0.2	5	0.08	0.08	0.6	—	1.0
Bosnia-Herzegovina	3.5	7	12	-0.5	-0	3.2	2.9	6	1.8	1.2
Croatia	4.0	9	15	-0.6	2	3.7	3.4	4.0	1.6	1.5
Greece	10.7	8	12	-0.4	3	10.1	9.5	3.7	1.4	1.3
Italy	59.0	7	13	-0.6	-1	57.8	54.7	2.8	1.3	1.2
Kosovo ^d	1.8	10	6	0.4	-12	1.8	1.6	8	—	1.6
Malta	0.5	9	7	0.1	40	0.6	0.7	6.7	2.0	1.1
Montenegro	0.6	12	11	0.1	1	0.6	0.7	2.4	2.1	1.8
North Macedonia	2.1	9	12	-0.3	0	2.1	2.0	6	2.2	1.3
Portugal	10.3	8	12	-0.4	4	10.2	9.5	2.4	1.5	1.4
San Marino	0.03	7	10	-0.4	5	0.03	0.03	4.3	—	1.1
Serbia	6.8	9	17	-0.8	-1	6.4	5.9	5.0	2.1	1.5
Slovenia	2.1	9	10	-0.1	8	2.1	2.1	2.1	1.5	1.6
Spain	47.4	7	10	-0.3	5	48.4	50.0	2.7	1.3	1.2

جدول ۸- پیش‌بینی متوسط سالانه رشد جمعیت کل کشور با چهار فرض پیش‌بینی: ۱۳۹۵ تا ۱۴۳۰

سناریو اول	سناریو دوم	سناریو سوم	سناریو چهارم	سال‌های پیش‌بینی
افزایش میزان باروری کل به بالاتر از سطح جانشینی (۲/۶ فرزند)	تثبیت میزان باروری کل (۲/۱ فرزند)	کاهش شدید باروری (۱/۵ فرزند)	کاهش باروری با شیب ملایم (۱/۹ فرزند)	
۱/۲۵	۱/۲۰	۱/۱۶	۱/۱۹	۱۳۹۵-۱۴۰۰
۱/۱۱	۰/۹۸	۰/۸۷	۰/۹۵	۱۴۰۰-۱۴۰۵
۰/۹۸	۰/۷۹	۰/۵۸	۰/۷۳	۱۴۰۵-۱۴۱۰
۰/۹۳	۰/۶۸	۰/۴۱	۰/۵۹	۱۴۱۰-۱۴۱۵
۰/۹۱	۰/۶۲	۰/۳۰	۰/۵۲	۱۴۱۵-۱۴۲۰
۰/۸۷	۰/۵۵	۰/۱۸	۰/۴۵	۱۴۲۰-۱۴۲۵
۰/۷۹	۰/۴۴	۰/۰۰	۰/۳۲	۱۴۲۵-۱۴۳۰

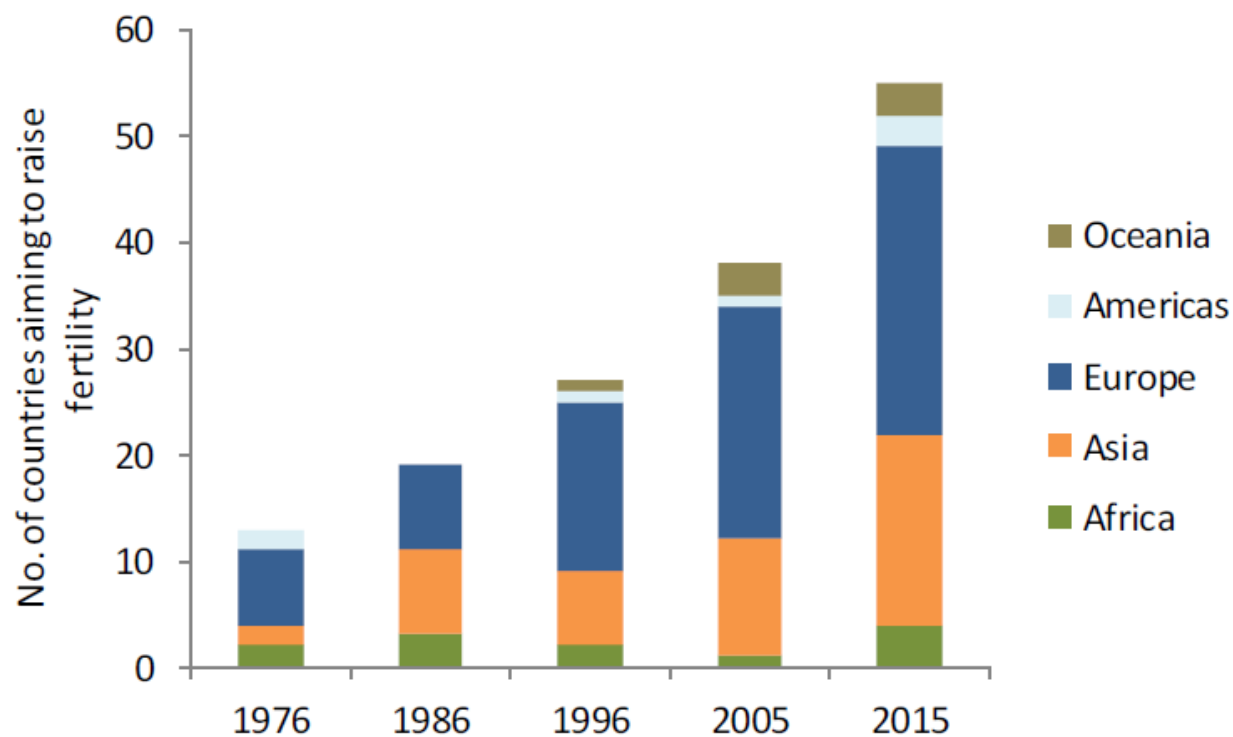
منبع: فتحی، نگاهی به گذشته، حال و آینده جمعیت ایران، پژوهشکده آمار ایران، ۱۳۹۹

شکل ۱۰- پیش‌بینی هرم سنی جمعیت کشور با سه فرض پیش‌بینی در افق ۱۴۳۰

منبع: فتحی، نگاهی به گذشته، حال و آینده جمعیت ایران، پژوهشکده آمار ایران،
۱۳۹۹

Figure 1 Number of countries whose governments declare that their goal is to raise fertility

Source: *World Population Policies Database* (United Nations 2015)

منبع: سازمان ملل متحد، ۲۰۱۵ به نقل از سوبتکا و همکاران، ۲۰۱۹

Policies concerning the present fertility level of countries or areas, by region, 2015-2019
(Number of countries or areas in each region and the world)

Region	Policies concerning the present level of fertility				Total
	(Number of countries or areas)				
	Raise	Lower	Maintain current levels	No official policy	
Sub-Saharan Africa	3	35	2	8	48
Northern Africa and Western Asia	9	6	4	5	24
Central and Southern Asia	4	7		3	14
Eastern and South-Eastern Asia	7	3	1	5	16
Latin America and the Caribbean	3	8	6	16	33
Europe and Northern America	27	1	4	14	46
Australia and New Zealand				2	2
Oceania*	2	9	2	1	14
World	55	69	19	54	197

Source: *World Population Policies Database*, available at www.un.org/development/desa/pd/data/world-population-policies.

* Oceania excluding Australia and New Zealand.

منبع: سازمان ملل متحد، سیاست‌های جهانی جمعیت ۲۰۲۱

چه باید کرد؟ اولویت در باروری پایین چیست؟

Table 1 Gap between intended family size at age 20-24 and achieved family size at age 40-42 or older in selected countries in Europe and in the United States, women born in the early 1970s

Countries with very low cohort fertility				Countries with moderately low cohort fertility			
	Intended family size	Actual family size	Gap (actual – intended)		Intended family size	Actual family size	Gap (actual – intended)
South-Eastern & Eastern Europe				Czechia	2.04	1.81	-0.23
Bulgaria	1.88	1.63	-0.25	France	2.14	2.02	-0.12
Latvia	2.13	1.67	-0.46	Hungary	2.14	1.86	-0.28
Southern Europe				Netherlands	2.32	1.76	-0.56
Greece	2.27	1.56	-0.71	Norway	2.46	2.08	-0.38
Italy	2.09	1.43	-0.66	United Kingdom	2.22	1.90	-0.32
Portugal	2.14	1.58	-0.56	United States	2.33	2.18	-0.15
Spain	2.18	1.43	-0.75	Average for 7 countries			
Central Europe					2.24	1.94	-0.29
Austria	1.95	1.67	-0.28				
Germany	1.83	1.53	-0.30				
Slovenia	2.30	1.69	-0.61				
Switzerland	2.25	1.64	-0.61				
Average for 10 countries							
	2.10	1.58	-0.52				

منبع: بوژوان و برگهامر ۲۰۱۹، به نقل از سوبتکا و همکاران، ۲۰۱۹

**اولویت‌ها برای مداخله در باروری
پایین و کاهش شکاف باروری قصد
شده و باروری تکمیل شده چیست؟**

استفاده از فرصت‌های بالفعل

غفلت از تهدیدهای آتی ناشی از باروری زیر سطح جانشینی اشتباه است. ولی، اشتباه بزرگتر این است که از فرصت‌های استثنایی، زودگذر و تکرار ناپذیر بالفعل غافل باشیم. غفلت از فرصت‌های بالفعل جمعیتی، البته غفلت از فرصت‌های ایجاد شده برای توسعه کشور و در نتیجه آن تضعیف فرصت‌های اشتغال و ازدواج جوانان است، ولی به صورت زمینه‌ای و اساسی زمینه اثربخشی سیاست‌های اتخاذ شده برای جلوگیری از تهدیدهای آتی ناشی از باروری زیر سطح جانشینی را هم می‌تواند به نحو قابل ملاحظه‌ای کاهش دهد

کاهش ناامنی اقتصادی و بازار کار ناایمن

□ تعهدات بلندمدتی چون ازدواج و والدین شدن، مستلزم حدی از **ثبات شغلی یا دورنمای واقع‌بینانه شغلی و امنیت اقتصادی** است. لذا ناامنی‌های اقتصادی و درآمدی حاصل از بی‌ثباتی شغلی بر نیت و رفتار باروری اثر منفی و اجتناب‌ناپذیری دارند.

□ در سالهای اخیر قیمت مسکن در بسیاری از شهرها به سرعت غیر باورانه ای افزایش یافته و به یک نگران اساسی برای خانواده‌ها تبدیل شده است. **فشار هزینه‌های تامین مسکن تاثیر منفی بر باروری دارد.**

تئوری اجتناب از خطر

اجتناب از خطر، بعد بی اطمینانی را به فرایند تصمیم گیری اضافه می کند. زمانی که افراد درک نامعلوم و مبهمی از چشم اندازهای اقتصادی داشته باشند، ممکن است مایل باشند به شیوه ای عمل کنند که از خطر اجتناب ورزند. بر اساس این فرض تصمیم افراد برای داشتن فرزند وابسته به جهت گیری آینده آنها خواهد بود و اگر این درک وجود داشته باشد که آینده اقتصادی، اجتماعی و شخصی نامطمئن است تصمیم گیرندگان ممکن است از لحاظ امنیت دچار تردید شوند و فرزندآوری را به تاخیر یا کاهش دهند.

استحکام و دوام بنیاد خانواده

باروری تصمیمی است که در خانواده انجام می‌شود بنابراین هر اقدامی که جهت استحکام و قوام بنیاد آن انجام شود قطعاً بر باروری تاثیرگذار است. برخی از مطالعات جمعیتی از رابطه بین رضایت از زندگی زناشویی و باروری حکایت دارند. برخی دیگر بر تاثیراتی مانند افزایش سن ازدواج بر باروری و تاثیرات طلاق بر باروری تاکید دارند. در این زمینه نظریه گذار دوم جمعیتی مدعی است که تداوم باروری زیر سطح جانشینی در کشورهای غربی به دلیل تغییراتی که در نهاد خانواده صورت گرفته است.

نظریه گذار دوم جمعیتی

نظریه گذار جمعیتی دوم نظریه‌ای برای تبیین باروری پایین یا به تعبیر دیگر باروری زیر جانشینی و تداوم آن در جوامع پیشرفته اواخر مدرن است. بنا بر این نظریه، تغییرات اساسی در سطح جامعه در چند دهه آخر قرن بیستم علی‌الخصوص تغییرات فرهنگی و ارزشی، تغییرات اساسی متناظر با آن در سطح خانواده به ویژه افزایش طلاق و رواج زوج زیستی و تنوع در اشکال فرزندآوری به ویژه افزایش ولادت‌های خارج از ازدواج شرایطی را در جوامع مدرن پیش آورده است که متناسب با باوری پایین و تداوم باروری در زیر سطح جانشینی است.

کاهش تناقضات نقش مادری و سازگاری آن با نقش‌های جدید زنان

فرصت‌هایی برای زنان برای دنبال کردن نقش‌های غیر مادری ایجاد شده است. نسل کنونی زنان جوان آینده خود را از منظر مدل مرد نان آور خانواده بودن نمی‌بینند. سنین ۲۵ تا ۳۴ سالگی به سنین اصلی پیشرفت شغلی و تحصیلی جوانان تبدیل شده است و در عین حال سنین اصلی تولید مثل برای زنان نیز می‌باشد. کدام سیاست‌های می‌توان برای سازگاری و کاهش تناقضات نقش مادری اتخاذ کرد در جامعه جدید بسیار اهمیت دارد.

این نیازها را در یک دسته‌بندی کلی می‌توان به چند دسته تقسیم کرد.
نیاز به ۱- **نگهداری از کودک خردسال ۲- انعطاف پذیری در تحصیل و کار و ۳- مرخصی زایمان و تسهیلات مشابه**

تئوری برابری جنسیتی

به نظر مکدونالد باروری خیلی پایین در کشورهای پیشرفته امروزی نتیجه تناقص بین سطوح بالای برابری جنسیتی در نهادهای فردمحور مانند نهاد آموزش و اشتغال و نابرابری جنسیتی در نهادهای خانواده محور مانند نهاد خانواده، نهادهای مراقبت از فرزندان و ... می باشد.

تعارض موجود باعث می‌شود زنان در ترکیب کار خانه و فرزندآوری و کار بیرون از منزل بین دو راهی قرار گیرند و این امر باعث کاهش تمایلات زنان به فرزندآوری در کشورهای گروه دوم می‌شود.

ارزش آفرینی بر هویت مادری در جامعه

نتایج برخی مطالعات نشان می‌دهد دختران امروزی برای خود هویتی مستقل از مادری قائل‌اند و خود را با نقش‌های جدیدشان در جامعه تعریف می‌کنند درحالی‌که مادران آنها خود را با خانواده‌ی خویش می‌شناسند. برای مادران نقش مادری بخش اصلی از هویت تعریف‌شده آنهاست ولی برای دختران، اشتغال و ... معنای محوری در تعریف ایشان از خودشان دارد. دختران جوان هویت‌های جنسیتی مدرن را جایگزین هویت‌های جنسیتی سنتی می‌کنند. **چه سیاست‌هایی می‌توان در راستای حفظ و ارتقای هویت مادری در جامعه اندیشید بسیار حائز اهمیت است.**

اصلاح الگوی فرزندپروری افراطی

فرزندآوری به طور فزاینده‌ای بر نیازهای فرزندان متمرکز شده است. والدین بیش از حد گرفتار زندگی فرزندان‌شان هستند. خصوصاً زمان تحصیل آنها. فرزندپروری افراطی که نیازمند وقت، پول و انرژی زیادی از والدین است در تناقض با والدین شدن قرار دارد.

ناباروری و کم باروری

هنگامی که باروری به طور کلی پایین است. این باروری می تواند از طریق تصمیم تعدادی از زنان بسیار پایین شود. اگر ۲۰ درصد زنان بی فرزند باشند و ۲۰ درصد آنها تک فرزند، بنابراین ۴۰ درصد زنان در مجموع تنها ۰/۲ فرزند به میزان باروری کل اضافه کرده اند. برای چنین جامعه ای برای داشتن باروری سطح جانشینی ۶۰ درصد باقی مانده زنان باید به طور متوسط هر کدم ۳/۲ فرزند داشته باشند.

نتایج برخی مطالعات جمعیتی بیانگر آن است که درصد تک فرزندی در بین زنان دارای همسر ۴۵ تا ۴۹ ساله از ۴.۴ درصد در سال ۱۳۸۵ به حدود ۷.۸ درصد در سال ۱۳۹۵ افزایش یافته است.

□ داده‌های پیمایش‌های ملی سلامت و جمعیت و پیمایش‌های باروری تهران روند افزایش تک فرزندی را شهر تهران خیلی بیشتر نشان می‌دهد؛ به طوری که میزان تک فرزندی در تهران بین سال های ۱۳۸۷ تا ۱۳۹۲ بیش از سه برابر (از حدود ۳/۶ درصد به ۱۱/۹ درصد) افزایش یافته است (شجاعی و عرفانی، ۱۳۹۸).

مسئله اساسی دیگر بی‌فرزندگی و ناباروری است.

درصد زنان ناتوان از فرزندآوری (infecund) برحسب سن

سن (سال)	۱۷,۵	۲۲,۵	۲۷,۵	۳۲,۵	۳۷,۵	۴۲,۵	۴۷,۵
درصد	۲	۵	۱۰	۱۵	۲۵	۶۰	۱۰۰

منبع: مورگان و هیگن، ۲۰۰۵ به نقل از سرایی ۱۳۹۴

□ در کنار ناباروری که زمینه بی‌فرزندگی را فراهم می‌کند. مسئله مجرد قطعی باید مورد توجه قرار گیرد. بر اساس داده‌های سرشماری درصد مجرد قطعی مردان در سال ۱۳۴۵ حدود ۱.۵۲ و برای زنان ۰.۸۴ بوده است. اتفاق مهمی که در سال‌های اخیر رخ داده است روند صعودی و در حال افزایش آن بوده است به طوری که در آخرین سرشماری کشور در سال ۱۳۹۵، درصد مجرد قطعی مردان به حدود ۲.۲۶ و برای زنان ۳.۷۳ رسیده است.

□ الگوی سنی ازدواج در ایران و بسیاری از کشورهای دنیا، ۳۰ سالگی برش سنی مهمی است که با عبور از آن کاهشی مهم در احتمال ازدواج رخ می‌دهد. احتمال اینکه دختری واقع در سنین ۳۰-۳۴ سالگی ازدواج کند حدود نصف احتمال ازدواج دختری در سنین ۲۵-۲۹ ساله است.

حفظ و تقویت تعاملات شبکه‌های اجتماعی واقعی

□ می‌توان بین سه حمایت مادی (مانند پول)، حمایت ابزاری (مانند کمک در خانه داری، مراقبت از کودک) و حمایت عاطفی (مانند سازگاری) تمایز قائل شد. نتایج مطالعات نشان دهنده آن است که زنانی که از حمایت ابزاری بیشتری از اعضای شبکه خود برخوردارند تمایل بیشتری برای رفتن به توالی بالاتر باروری دارند.

□ ولمن (۱۹۷۹) در مطالعه خود با عنوان پیامدهای مدرنیته بر شبکه‌های اجتماعی، از شبکه‌های اجتماعی گمشده‌ای صحبت می‌کند که نسبتاً کم تراکم، دارای پیوندهای ضعیف و حمایت اجتماعی پایین هستند.

- سرایی، حسن (۱۳۹۴). بازتولید جمعیت ایران: وضع موجود و ملاحظات سیاستگذاری، فصلنامه علوم اجتماعی، شماره ۶۸، ص: ۱-۳۴.
- عباسی شوازی و همکاران (۱۳۹۶). تحولات و وضعیت جمعیت در جمهوری اسلامی ایران، تهران: موسسه مطالعات و مدیریت تخصص جمعیت کشور.
- عباسی شوازی، محمد جلال و سعید خانی (۱۳۹۳). ناامنی اقتصادی و باروری: مطالعه موردی زنان دارای همسر شهرستان سنج، دوره ۹، شماره ۱۷، ص: ۳۷-۷۶.
- دراهکی، احمد و رضا نوبخت (۱۳۹۹). تأثیر برابری جنسیتی درون خانواده بر قصد فرزندآوری زنان نقاط شهری استان بوشهر. زن در توسعه و سیاست. دوره ۱۸، شماره ۱. ص ۱۵۱-۱۷۲.
- عباسی شوازی، محمد جلال و احمد دراهکی (۱۳۹۶). تأثیر سنخ های متفاوت شبکه های اجتماعی بر قصد باروری: مطالعه زنان حداقل یکبار ازدواج کرده مناطق شهری استان بوشهر. نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران. دوره ۱۲، شماره ۲۳. ص: ۷-۳۱.
- میرزایی محمد و شمس قهفرخی (۱۳۹۳). اهمیت ویژگی های شغلی زنان بر احتمال باروری طی دوره پنج ساله ۱۳۸۹ - ۱۳۹۳ (مطالعه موردی شهر اصفهان). نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران. شماره ۱۷. ص: ۱۰۷-۱۳۳.
- سرایی، حسن (۱۳۸۷). گذار جمعیتی دوم، با نیم نگاهی به ایران. نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران، سال ۳، شماره ۶. ص ۱۱۸-۱۴۰.

- کوششی، مجید و مهدی خلیلی (۱۳۹۹). پیش‌بینی عمومیت ازدواج زنان ایران (برپایه تحلیل الگوهای همسرگزینی)، بررسی مسائل اجتماعی ایران، دوره ۱۱، شماره ۲، ص: ۷-۴۰.
- شجاعی، جواد و امیر عرفانی (۱۳۹۸). روند و الگوی تک فرزندی در ایران، فصلنامه علوم اجتماعی، شماره ۸۵، ص: ۸۹-۱۰۴.
- دراهکی، احمد و نیلوفر کوشکی (۱۴۰۰). تاثیر ابعاد مختلف حمایت اجتماعی ادراک شده بر قصد باروری: مطالعه زنان ۱۸ تا ۴۴ ساله حداقل یکبار ازدواج کرده نقاط شهری استان بوشهر، فصلنامه دانشکده بهداشت و انستیتوی تحقیقات بهداشتی، دوره ۱۹، شماره ۱۳، ص: ۳۴۱-۳۵۲.
- احمدنیا، شیرین؛ شرافت، شمیم؛ و تقی خان، کیانا (۱۳۹۶). هویت یابی متمایز دختران نسل نو با تاکید بر تحصیلات دانشگاهی. مطالعات راهبردی ورزش و جوانان. شماره ۳۶: ۱۰۷-۱۲۲.
- فتحی، الهام (۱۳۹۹). نگاهی به گذشته، حال و آینده جمعیت ایران، تهران: پژوهشکده آمار ایران.
- Sobotka, T., Matysiak, A., Brzozowska, Z. (2019). Policy responses to low fertility: How effective are they?. Working Paper No. 1 May 2019, Technical Division Working Paper Series Population & Development Branch.
- McDonald, P. (2000). "Gender Equity in Theories of Fertility Transition". Population and Development Review. 26(7): 427-439.

- Sobotka, T., Matysiak, A., Brzozowska, Z. (2019). Policy responses to low fertility: How effective are they?. Working Paper No. 1 May 2019, Technical Division Working Paper Series Population & Development Branch.
- McDonald, P. (2000). “Gender Equity in Theories of Fertility Transition”. Population and Development Review. 26(7): 427-439.
- Special Focus on Global Fertility, 2021 world Population Data Sheet, PRB.
- World Population Policies 2021, Policies related to fertility, Department of Economic and Social Affairs Population Division
- Parr, N. (2010). Satisfaction with life as An Antecedent of Fertility: Partner + Happiness= Children? *Demographic Research*, 122(21):636-656.

با سپاس و قدردانی فراوان